

daad en gedachte

ORGAAN GEWIJD AAN DE PROBLEMEN
VAN DE ZELFSTANDIGE ARBEIDERSSTRIJD

24ste JAARGANG, NUMMER 12, DECEMBER 1988

DAAD EN GEDACHTE

Bij elke bijzondere handeling gaat het denken aan het doen vooraf. Bij het handelen van klassen of massa's blijkt de betekenis van het handelen pas achteraf. Hier gaat de daad vooraf aan het begrip.

Theo Maassen

ORGAAN GEWIJD AAN DE PROBLEMEN
VAN DE ZELFSTANDIGE ARBEIDERSSTRIJD

GEEN VASTE ABONNEMENTSPRIJS

DE UITGAVE ZAL WORDEN BEKOSTIGD UIT
VRIJWILLIGE BIJDAGEN

Redaktie en administratie:

Schouw 48-11

8232 BD Lelystad

Postgiro 30 76 95

DE SITUATIE IN POLEN IS DUIDELIJKER DAN OP HET EERSTE GEZICHT WEL SCHIJNT

Als er in Polen opnieuw stakingen uitbreken, zo schreven wij in het oktobernummer, zal Lech Walęsa opnieuw pogen die te beëindigen. We betoogden daarin ook, dat wat de bezwaren tegen een formele erkenning van het tot dusver verboden vakverbond 'Solidariteit' ook mochten zijn, de weg naar een praktische samenwerking van deze vakbeweging en de regering niet alleen openstond, maar ook al een eindweegs was betreden. Sindsdien hebben zich in Polen ontwikkelingen voorgedaan, die op het eerste gezicht niet weinig onduidelijkheid schiepen. Er werd een Ronde Tafelkonferentie in het vooruitzicht gesteld, waaraan vertegenwoordigers van de regering, van 'Solidariteit' en van de officiële vakbeweging zouden deelnemen. Men kon zich afvragen of daarmee niet een stap verder werd gezet dan een zuiver praktische samenwerking van de genoemde drie alleen. Pal daarop echter werd bekend, dat de regering-Jaruzelski aan de bijeenkomst voorwaarden verbond voor wat betreft de samenstelling van de door 'Solidariteit' af te vaardigen delegatie. Het waren voorwaarden, welke voor 'Solidariteit' volstrekt onaanvaardbaar waren. Walesa en de zijnen wensten niet door Warschau te laten uitmaken wie van hen wél en wie niet aan het Ronde Tafelgesprek zouden mogen deelnemen. Op dat moment scheen het, dat de puur formele standpunten toch zwaarder wogen dan de praktische voordelen van samenwerking.

De verwarring bleef niet tot dit ene punt beperkt. Nu eens heette het, dat het Ronde Tafelgesprek pas zou kunnen beginnen nadat Walesa een 'voorbereidende ontmoeting' met de minister van binnenlandse zaken, generaal Kiszczak, zou hebben gehad, dan weer bleek zo'n ontmoeting — na weigering door Walesa — van tafel geveegd. Een tegemoetkoming van een regering, die toch echt wel happig was op een samenwerking met 'Solidariteit'? Nee, leek het nog geen week later, want toen kondigde de regering de sluiting van de Lenin-werf aan, wat — alle verklaringen over 'financieel-ekonomische noodzaak' ten spijt — duidelijk een klap in het gezicht van 'Solidariteit' was. Voeg daarbij de omstandigheid, dat de regering allesbehalve ernst maakte met haar belofte geen strafmaatregelen te zullen nemen tegen de stakers van augustus, en de reactie van de illegale vakverbond viel te voorspellen.

Het had er de schijn van, dat de regering per slot van rekening toch géén Ronde Tafelkonferentie wilde, maar 'Solidariteit' de 'zwarte piet' toespeelde' en de schuld voor het

niet doorgaan ervan in de schoenen schoof: Walesa verklaarde op 3 november, dat 'het klimaat in Polen ongeschikt was voor een dergelijk gesprek'. Maar schijn, dat is bekend, bedriegt. Op dezelfde dag dat Walesa, min of meer daartoe gedwongen, de zojuist geciteerde verklaring aflegde, verkondigde de regeringswoordvoerder Urban, namens de nieuwe premier Rakowski, die altijd een tegenstander van 'Solidariteit' was, dat de Ronde Tafelkonferentie zo snel mogelijk moest beginnen. Volgens Rakowski zouden daar alle zaken bespreekbaar zijn, met inbegrip van de kwestie van een eventuele 'erkenning' van 'Solidariteit' of de samenwerking tussen de legale en de illegale vakbonden. Aan generaal Kiszczak zou de premier opdracht hebben gegeven om samen met Walesa de laatste nog hangende problemen uit de weg te ruimen.

De stijgende spanning tussen de regering enerzijds, de vakbeweging 'Solidariteit' anderzijds, tengevolge van de dreigende sluiting van de Lenin-werf in Gdansk, scheen met dit alles in strijd. Nog op zondag 6 november verklaarde Walesa, dat hij uit protest een oproep aan heel Polen zou doen om zich voor te bereiden op stakingsakties. Afgaande op verklaringen van zijn kant, zou men al op dinsdag 8 november akties van de werfarbeiders mogen verwachten. Het werfpersonnel, zo werd duidelijk, zag zich in niet geringe mate gesteund door de publieke opinie. Bovendien bleek het plaatselijk kommittee van de officiële vakbeweging in Gdansk één lijn te trekken met de plaatselijke bestuurders van 'Solidariteit'.

Op de kritieke dinsdag de 8e november toonde Lech Walesa zijn ware gezicht en kwam datgene wat wij in ons oktobernummer voorzagen tot op de letter uit. In een toespraak tot de werfarbeiders trok hij alles in wat hij twee dagen tevoren over aktie en voorbereiding had gezegd: „Stakingen zijn op het moment niet nodig”, zei hij. Maar hij deed meer. Op twee andere werven dan de Lenin-werf hadden de arbeiders dinsdagmorgen het werk al neergelegd om steun te verlenen aan hun kollega's. Het betrof 'wilde' stakingen en Walesa deed meteen wat hij kon om aan deze stakingen een eind te maken. Met dat doel stuurde hij meteen een van zijn vertrouwde medewerkers op de stakers af.

Walesa deed nog meer. Hij verklaarde, dat hij de stakingen beschouwde als een ondermijning van zijn gezag en als een bewijs, dat hem de controle over de illegale vakbeweging min of meer ontglipte. „De jeugd gaat haar eigen weg”, zei hij en hij voegde daaraan toe, dat deze woorden bedoeld waren als een waarschuwing aan de autoriteiten. Die, zo meende hij, konden beter snel gaan praten met een verzoeningsgezinde Walesa dan telkens 'nieuwe smoesjes verzinnen om de Ronde Tafelkonferentie uit te stellen'. Tegelijkertijd kwam hij de regering aanzienlijk tegemoet. Hij had namelijk, toen deze de sluiting van de Lenin-werf aankondigde, voor de tweede maal de door de autoriteiten opnieuw gestelde eis van een voorafgaand gesprek met Kiszczak afgewezen. Met Kiszczak zou hij alleen dan willen praten als de beslissing omtrent de Lenin-werf zou worden opgeschort. Maar ook daarop kwam hij terug. Nadat Jaruzelski en Rakowski hém de zwarte piet hadden toegevoerd, gaf hij zijn zowat enige troef uit handen.

De enig mogelijke konklusie die overblijft is deze, dat alle tegenstrijdigheden en onduidelikheden ten spijt en niettegenstaande alle rookgordijnen de praktische samenwerking tussen Walesa en de autoriteiten niet enkel een feit is, maar dat zij hechter is dan men zou denken. De kloof tussen de Poolse arbeiders en Walesa, waarvan wij in ons oktobernummer spraken, wordt niet slechts voortdurend beter zichtbaar, zij wordt ook voortdurend breder. Zij die op twee scheepswerven in Gdansk het sein tot een staking hebben gegeven uit solidariteit met hun kollega's van de Lenin-werf zijn inmiddels ontslagen. Walesa heeft n i e t gerept van een staking om te protesteren tegen dat ontslag. Zijn vakbeweging heet weliswaar 'Solidariteit', maar een naam zegt nu eenmaal weinig, hoewel die soms bijzonder karakteristiek is. Jaren geleden stelde de Poolse regering aan Walesa een helikopter ter beschikking waarmee hij van Gdansk naar Ursus werd gevlogen om daar

het vuur van de stakers in de traktorenfabriek te blussen. Sindsdien wordt hij wel 'de vliegende brandweerman' genoemd. En een brandweerman is hij nog steeds.

(Afgesloten 10 november)

— o —

JOHAN STEKELenburg OVER DE VAKBEWEGING

Medio april j.l. was Johan Stekelenburg nog geen voorzitter van de FNV. Maar hij was al wel voor het voorzitterschap voorgedragen. En praktisch iedereen was er van overtuigd, dat hij zeer binnenkort de eerste man van Nederlands grootste vakcentrale zou zijn. Gevolg: de kranten begonnen zich voor hem te interesseren. Johan van zijn kant — ijdel volgens zijn tweelingbroer Jan en erop gesteld om in de publiciteit te komen, volgens FNV-voorlichter Joop Maat ¹⁾ — liet zich gewillig strikken voor een interview of verleende bereidwillig zijn medewerking aan journalistieke ontboezemingen over de toekomst van de vakbeweging. Op één en dezelfde dag, op de dertiende april namelijk, kon men van de ideeën en voornemens van Johan Stekelenburg uitvoerig kennisnemen via een groot stuk in *De Volkskrant* en een nog beduidend groter stuk in *NRC/Handelsblad*.

Tegenover twee verslaggevers van het eerstgenoemde blad verklaarde Stekelenburg: „ . . . We moeten ons weer herkenbaar opstellen als vernieuwingsbeweging.” Tot een redakteur van de liberale krant zei hij: „We doen meer dan alleen maar verdedigen van het bestaande.” Vijf dagen nadat deze uitspraken waren gedaan voerde Stekelenburg het woord in een discussiebijeenkomst in Nieuwegein-Zuid ²⁾. Daar gaf hij te kennen: „Mijn ambitie is het de FNV in de voorhoede op te stellen. Alleen vanuit een offensieve strategie kun je scoren . . . Machtsvorming blijft nodig. Door vriendelijk vragen krijg je niets gedaan in deze maatschappij.”

Wat bedoelde Stekelenburg met 'een offensieve strategie'? Hoe dienden zijn woorden te worden opgevat? Als hij van een 'vernieuwingsbeweging' sprak, wat zou er dan volgens hem vernieuwd moeten worden? En — niet minder belangrijke vraag — had de redakteur van *NRC/Handelsblad* ongelijk door te schrijven, dat het „opvallend” was, „dat de aanstaande vakbondsleider van Nederland uit zichzelf het woord actie niet éénmaal in de mond nam”?

Een antwoord op deze vragen is door Johan Stekelenburg zelf gegeven. Niet door zich nader te verklaren tegenover dagbladjournalisten, doch in een interview dat bestemd was voor een periodiek waarvan het lezerspubliek bestaat uit managers, direktieleden en staf-funktionarissen. Het verscheen op 28 augustus in het blad *Management Team*. Tot dit soort lieden sprak Stekelenburg noch over 'vernieuwing' noch over het een of andere 'offensief'. Hij betoogde integendeel:

„We zijn een loyale en verantwoordelijke vakbeweging, die goed in de gaten heeft dat je compromissen, coalities, moet sluiten omdat je het niet alleen voor het zeggen hebt. Nederland heeft geen klimaat voor een heel revolutionaire vakbeweging. Nederland is een land dat ruimte biedt aan een vakbeweging die de belangen van zijn leden goed wil behartigen, die dat wil doen in het kader van de huidige sociaal-ekonomische ordening, die wat wil wijzigen aan diezelfde sociaal-ekonomische ordening, zodat de positie van werknemers en hun vertegenwoordigers wat verstevigd wordt.”

Deze woorden laten aan duidelijkheid niets te wensen over. Niettemin valt er wel wat op aan te merken vinden wij. Dit namelijk, dat wat Stekelenburg omtrent Nederland

opmerkt op e l k modern-kapitalistisch land van toepassing is: op Engeland — waar de wieg van de vakbeweging heeft gestaan — evengoed als op Rusland of de Verenigde Staten, op de Scandinavische landen of op Japan, op Frankrijk en Italië, dan wel op de meeste Oostbloklanden of de Chinese Volksrepubliek. Alleen dáár waar het kapitalisme nog niet volledig tot volle wasdom is gekomen is het anders. Doorgaans wordt in dergelijke landen de vakbeweging zoveel mogelijk tegengewerkt of wel zij is verboden, zoals zij in de begintijd van het kapitalisme ook verboden was in Groot-Brittannië. In dergelijke, allesbehalve modern-kapitalistische landen streeft de vakbeweging voor zover zij er bestaat, naar ándere maatschappijverhoudingen. Dáár zou men haar een ‚vernieuwingsbeweging‘ kunnen noemen of misschien — maar toch niet helemaal terecht — van een ‚revolutionaire vakbeweging‘ kunnen spreken. Niet terecht, omdat daar in feite van een vakbeweging geen sprake is aangezien wat zich als zodanig aandient niet als een vakbeweging funktioneert.

De vakbeweging die als vakbeweging funktioneert is nimmer ‚revolutionair‘, in Nederland niet en elders evenmin. En wel om deze reden, dat de vakbeweging een instituut is, dat onlosmakelijk met het kapitalisme is verbonden, dat in het raam van de kapitalistische produktiewijze funktioneert, dat als verkoper van de waar arbeidskracht op de arbeidsmarkt fungeert en dat uiteraard niet meer als zodanig kan fungeren in een ándere samenleving waar de arbeidskracht niet langer een w a a r is. Geen enkele vakbeweging streeft daarom naar een nieuwe, naar een andere maatschappij. Zij wil — en zij kan ook niet anders — opereren ‚in het kader van de huidige sociaal-ekonomische ordening‘, zoals Stekelenburg het heeft uitgedrukt. Daarom kan zij ook niet anders dan ‚loyaal‘ en ‚verantwoordelijk‘ zijn, wat slechts betekenen kan: loyaal ten opzichte van de heersende macht, verantwoordelijk voor de handhaving der gevestigde orde.

Wat kan, in dit licht, het door Stekelenburg gebezigde woord ‚machtsvorming‘ betekenen? Bepaald niet de vorming van een macht, die de heersende macht(en) kan of wil onttronen, niet de macht van de arbeidersklasse die een einde zou kunnen maken aan de macht van het kapitaal. Waar hij op doelt dat is: de vorming van een sterke onderhandelingspositie, een zodanige positie, dat men in het ‚georganiseerd overleg‘ een zo hoog mogelijke prijs voor de arbeidskracht en zo gunstig mogelijke arbeidsverhoudingen kan bedingen, dat allemaal ‚in het kader van de huidige ordening‘, waarvan ‚het klimaat‘ in Nederland niet verschilt van dat in andere industrielanden, althans niet wezenlijk.

Ies van Leerdam, docent aan de sociale academie ‚De Horst‘ in Driebergen, waar Johan Stekelenburg als vakbondsbestuurder zijn opleiding heeft gehad, karakteriseerde tegenover een redakteur van *De Volkskrant* de huidige FNV-voorzitter als ‚van nature gematigd, niet geneigd te polariseren . . . iemand wiens carrière geen verbazing wekt‘³⁾. Een lid van de Industriebond, waarvoor Stekelenburg op weg naar de vakbewegingstop ooit werkzaam is geweest, zei tot dezelfde journalist: ‚Straks als FNV-voorzitter moet hij helemaal schipperen en met alle winden meewaaien‘⁴⁾. Spreker had er alle vertrouwen in dat Stekelenburg dat wel zou kunnen. Zowel de ene als de andere karakteristiek is typisch die van een man die als het ware de vakbeweging personifieert. Hij moet, zo is bij zijn aantreden als voorzitter te kennen gegeven, de vakbeweging ‚uit het slop halen‘. Uit het slop halen wil in dit verband zeggen: een einde maken aan het ledenverlies en een einde maken aan de verwarring die zich — naar alle ingewijden te kennen geven — van haar heeft meester gemaakt. Maar het slop waarin de vakbeweging is komen te verkeren, daarin is zij niet door de onbekwaamheid of kortzichtigheid van haar bestuurders terecht gekomen. De problemen waarvoor zij zich gesteld ziet zijn een gevolg van maatschappelijke ontwikkelingen.

Het tijdvak waarin wij leven wordt onder meer daardoor gekenmerkt, dat de tegenstellingen tussen de vakbondsbestuurders en de arbeiders — georganiseerd of ongeorganiseerd — voortdurend groter worden. Daar kan geen Stekelenburg en geen ander iets aan

veranderen hoe graag men dat ook zou willen.

- 1) Beide kwalifikaties werden uit de mond van personen die Stekelebrug goed kennen opgetekend door een verslaggever van *De Volkskrant* en zijn te vinden in de editie van 26 april j.l.
- 2) Een beknopt verslag van deze bijeenkomst troffen we aan in *De Volkskrant* van 18 april j.l.
- 3) *De Volkskrant* van 26 april 1988.
- 4) Idem.

— 0 —

EEN 'WILDE' STAKING BIJ DE BRITSE POST

Op het eerste gezicht leek de staking, die in september j.l. al het briefverkeer in, van en naar Groot-Brittannië lamlegde, een officiële aktie van de Union of Communication Workers, de vakbond van (of moeten we zeggen: voor) het ptt-personeel. In werkelijkheid was zij dat niet. Weliswaar was het de bond geweest die begin augustus aan de leden had gevraagd of zij bereid waren tot verzet tegen een hoogst impopulaire maatregel van de direktie, maar toen puntje bij paaltje kwam hadden de bestuurders geen enkele greep meer op de achterban. Wat de leiders van de vakbond wilden en waartoe zij de leden opriepen, was een 24-uurs-staking op 31 augustus. Aan die oproep werd door bijna alle 140.000 betrokkenen gehoor gegeven ¹⁾. In het distrikt York staakte 88 pct, in Leeds 90 pct., in Reading 95 pct, in Plymouth 90 pct., in Schotland 90 pct. Maar geen van deze stakers bleek de volgende dag bereid om de arbeid te hervatten. Zo begon de tweede landelijke staking bij de Britse ptt.

De eerste landelijke poststaking in Groot-Brittannië begon op 20 januari 1971. Ze werd tegen de wil van de meeste leden uitgeroepen door de allesbehalve strijdbare voorloper van de U.C.W., de Union of Postal Workers en ze was min of meer geprovoceerd door de direktie van de posteries. Die direktie én UPW-voorzitter Tom Jackson wilden kennelijk de postboden en sorteerdere laten zien, dat met het stakingswapen weinig eer te behalen viel ²⁾. Het pakte anders uit. De leden die met tegenzin het werk hadden neergelegd weigerden het te hervatten toen Tom Jackson, zonder ruggespraak met de achterban de staking ophief. Iets dergelijks herhaalde zich de afgelopen septembermaand. Niettemin waren er duidelijke verschillen met dat wat er zeventien jaar geleden voorviel.

In de achter ons liggende jaren mag dan de vakbond zich zo weinig militant hebben gedragen als ook vóór '71 steeds het geval was, de leden hebben zich wel degelijk terdege geroerd. Alleen al in 1987 waren er — volgens door de direktie van de posteries verstrekte gegevens — 215 'wilde' stakingen op beperkte schaal in diverse distrikten. Viermaal kondigde een plaatselijke afdeling van U.C.W. een aktie af. Mechanisatie op de sorteerafdelingen en interne reorganisaties leidden tot toenemende onrust onder het personeel, een onrust die plaatselijke bestuurders — anders dan de landelijke U.C.W.-leiding — niet aan hun laars konden lappen.

In de laatste vijf jaar is de produktiviteit van de Britse ptt door allerlei technische vernieuwingen aanzienlijk toegenomen. Er worden thans dagelijks 51 miljoen brieven verwerkt. Dat is 8 pct. meer dan in 1987, zo'n 30 pct. meer dan in 1983 en maar liefst 42 pct. meer dan in 1978 ³⁾. De 46-jarige Boy Ives, die werkzaam is bij het grootste sorteercentrum van Londen en die al 23 jaar in dienst is van de ptt, verklaarde aan een verslaggever van de *Financial Times*: „Vijf jaar geleden was het prettig werken bij de post. Maar dat is niet meer zo. We worden voortdurend berispt voor de kleinste kleinigheden. Als je naar de wc moet, dien je toestemming te vragen en die wordt maar twee keer per dag

gegeven." „We worden", zo voegde zijn 34-jarige kollega Ben Copeland hier aan toe, „als oud vuil behandeld." Tengevolge van reorganisaties – wijziging van de toeslagen voor overwerk en voor grotere produktiviteit – gingen sommige personeelsleden er aanzienlijk op achteruit in beloning. In het sorteercentrum van de Londense wijk Islington werd het overwerk geheel afgeschaft. Er kwamen nachtdiensten voor in de plaats. De 22-jarige Ronnie Mayo zag dientengevolge z'n weekloon van 145 pond sterling verminderen tot 120 pond sterling.

Is het gezien dit alles verwonderlijk dat de Britse posterijen een buitengewoon groot personeelsverloop kennen? Vooral in het zuidoosten van Engeland is het zeer aanzienlijk. Ieder jaar verdwijnt daar maar liefst de helft van het personeel en van elke vijf personeelsleden die ontslag nemen zijn er vier minder dan één jaar in dienst. Om aan de hierdoor ontstane moeilijkheden het hoofd te bieden, kondigde de direktie in de loop van de zomer een bijzondere maatregel aan. In Zuidoost-Engeland (en in enkele andere distrikten met veel personeelsverloop) zouden nieuw aangeworven en aangestelde sorteerdere en bestellers een extra toeslag krijgen, die zou variëren van zeven pond vijftig tot 20 pond per week. Op deze aankondiging volgde een regen van protesten. Het werd als een grove onbillijkheid gezien, dat alleen maar in bepaalde postdistrikten de nieuwkomers deze toeslagen zouden ontvangen, maar dat de nieuwkomers in de overige distrikten (het meereendeel) ze niet zouden krijgen. Het personeel bleek van gevoelen te zijn, dat of wel alle nieuwkomers extra toeslagen dienden te krijgen of wel geen mens.

De hoofddirektie van de ptt nam de protesten niet bijzonder ernstig. In het Groot-Brittannië van mrs. Thatcher, zo werd er volgens de *Financial Times* geredeneerd, is het klimaat voor stakingsakties niet bijzonder gunstig en zij die voor extra toeslag in aanmerking komen, zullen wel niet zoveel voelen voor een aktie onder het motto ‚allemaal of niemand'. Maar bij dat soort overwegingen bleek men zich grondig te misrekenen. Eén van de hoofdbestuurders van de U.C.W., een zekere Allen Slater, mocht op 31 augustus een landelijke staking van onbepaalde duur ‚onwaarschijnlijk' hebben genoemd, ze was nog geen etmaal nadat hij dat zei niettemin een feit.

Voor het Britse ptt-personeel, met inbegrip van de nieuwkomers in Kent en Sussex die de extra toeslag zouden krijgen, was de aangekondigde maatregel de druppel die de tot de rand toe gevulde emmer deed overlopen. „In normale omstandigheden", zo verklaarde de zuidengelse nieuwkomer David Rowe (20), „zou ik blij zijn geweest met een extratje van 20 pond per week. Maar nu niet. Het is niet voor niets dat duizenden van mijn kollega's staken en demonstrieren. Als ik meer krijg, dan moeten anderen die in dezelfde situatie en omstandigheden verkeren het ook krijgen. Wat wij niet zonder reden vrezen is, dat de direktie de weg wil banen voor loonverschillen die een bedreiging vormen voor de onderlinge solidariteit, een bedreiging voor de eenheid van het personeel." Postende stakers maakten er tegenover journalisten geen geheim van, dat er bij het ptt-personeel zo langzamerhand een verbitterde stemming heerste en dat het bij de zojuist begonnen landelijke staking bepaald niet alleen om de kwestie van de toeslagen voor sommigen ging. Het was die verbitterde stemming waarvan al geruime tijd sprake was, die de bond genoopt had de schijn van strijdbaarheid op te houden. Immers, er waren reeds duidelijke tekenen van een groeiende onvrede bij de leden over het beleid dat de vakbond voerde.

Tijdens de eerder in 1988 gehouden jaarlijkse vergadering van de U.C.W. kreeg het bestuur van de vakbond meer kritiek te verduren dan in jaren het geval was geweest. Bepaalde beleidsvoorstellen werden zonder meer door de achterban verworpen. Sommige afgevaardigden vonden, dat de uiterst gematigde algemeen sekretaris Alan Tuffin en zijn medebestuurders zich bij de onderhandelingen met de hoofddirektie niet hard genoeg opstelden. Daaraan waren reeds verscheidene strubbelingen tussen bestuur en leden voorafgegaan en dientengevolge waren er – omdat de vakbond zich nu eenmaal geen gezichts-

verlies kon permitteren – ook heel wat conflicten geweest tussen de bond en de directie van de ptt.

De ptt-directie voorzag uit welke hoek de wind dreigde te gaan waaien. In de loop van de zomer trachtte zij met succes een rechterlijke uitspraak te verkrijgen op grond waarvan het aan het personeel verboden werd om bepaalde besprekingen tussen directie en bonden te boycotten. Maar dat droeg er niet toe bij het werkklimaat te verbeteren. Integendeel.

Hoe het met dat klimaat gesteld was toonden de ‚wilde’ akties op plaatselijk niveau. Daardoor gingen er in 1987 64.000 arbeidsdagen verloren, 54.000 in 1984 en 2.000 in 1980. Allan Tuffin en zijn medewerkers verstonden de signalen. Vandaar hun oproep tot een aktie van 24 uur. Wie de signalen niet verstond was ptt-directeur Bill Cockburn. Hij zei: „Dit is nog nooit eerder vertoond. Ze staken omdat wij aan sommigen van hen iets meer willen betalen. Het is het vreemdste konflikt van dit jaar.” Het enige vreemde eraan was echter, dat het niet al veel en veel eerder uitgebroken was, zoals door een der stakers te kennen werd gegeven.

Op de 1ste september gaven de leiders van de vakbond U.C.W. te kennen, dat zij geen reden zagen om de aktie langer te laten duren. Ze verzochten de ptt-directie om nieuw overleg en verklaarden publiekelijk, dat verdere aktie voorlopig werd uitgesteld. Dat leidde er aanvankelijk toe, dat een deel van het personeel weer aan het werk ging. Maar in niet minder dan vijftien steden staakten de sorteerdere door en de bond durfde zich niet openlijk van hen te distantiëren. In Hull werd wel gewerkt, maar er werd maar één keer post besteld inplaats van de gebruikelijke twee keer. In Manchester bleef een derde van de postkantoren gesloten. In Liverpool, waar de volledige staking kennelijk voortduurde, werden werkwilligen aangeworven. Van de desbetreffende honderd konden er vijfentwintig door postende stakers van onderkruipersdiensten weerhouden worden. Om de overige vijfenzeventig het postkantoor in te loodsen bleek politiehulp onontbeerlijk.

Toen duidelijk werd dat de vakbond niet in staat was om de strijd lust van het ptt-personeel te temperen verklaarde de ptt-directie zich bereid tot nadere onderhandelingen met de vakorganisatie. Maar eer die onderhandelingen goed en wel op gang waren gekomen breidde de staking zich aanzienlijk uit. Al op 5 september was dientengevolge de situatie zó, dat alle briefverkeer en alle verkeer van pakketpost tussen Groot-Brittannië en de rest van de wereld geblokkeerd was.. Door een beroep te doen op onderkruipers en door personeel dat nog wel aan het werk was te verplichten besmette post te behandelen, droeg de ptt zelf er niet weinig toe bij de staking binnen de korste keren algemeen te maken.

U.C.W.-sekretaris Tuffin was weinig ingenomen met die gang van zaken, maar hij maakte er wel gebruik van om druk op de ptt-directie uit te oefenen. Voorlopig zonder veel succes. Omdat postverkeer praktisch niet meer plaats vond en de onverzendbare post zich ophoopte liet de ptt in heel Groot-Brittannië de brievenbussen verzegelen. In Liverpool was er opnieuw sprake van gewelddadigheden. Toen de politie opnieuw honderd werkwilligen naar het postkantoor begeleidde vlogen de legen flessen door de lucht. Op 6 september verklaarde Bill Cockburn: „Geen onderhandelingen zolang de wilde stakingen voortduren.” Op dat moment was het aantal opgehoopte brieven al 70 miljoen.

Op 7 september vond een verdere uitbreiding van de staking plaats. In 74 van de 80 belangrijke sorteercentra van Groot-Brittannië werd niet gewerkt. Het aantal onbestelde brieven en pakjes steeg tot 84 miljoen. Van de ruim 1400 kleinere sorteercentra was de helft inmiddels door de staking getroffen. Dat er personeelsleden geschorst werden omdat ze geen stakingsposten wilden passeren zette kwaad bloed en maakte dat het aantal stakers nog voortdurend steeg. In Newcastle werd de post van door staking getroffen sorteerbureau's naar een bureau gebracht waar nog gewerkt werd. Het bleek een doeltreffend middel om het personeel van dat bureau ook onmiddellijk in staking te doen gaan.

In de nacht van 8 op 9 september steeg het aantal onbestelde brieven tot boven de

honderd miljoen. Van de tachtig grote sorteercentra was alleen dat in Belfast in Noord-Ierland nog in bedrijf. Van de kant van het ondernemersdom, dat hoe langer hoe meer schade van de aktie ondervond, werd steeds grotere druk uitgeoefend op de ptt en de vakbond om tot een oplossing te geraken. Dat die oplossing tijd vergde kwam, zo wist de *Financial Times* te melden, doordat de vakbondsleiders de grootste moeite hadden om de achterban ervan te overtuigen dat de voorstellen die de direktie inmiddels op tafel had gelegd, een werkhervatting rechtvaardigden.

Op de avond van de 11e september verklaarden de leiders van de U.C.W. zich bereid om de inmiddels nog ietwat herziene voorstellen van de direktie als basis voor een overeenkomst te beschouwen. De ochtendbladen van de volgende dag maakten melding van hevige weerstand van de achterban, die er op aandrong dat de bestuurders in geen geval voor twee eisen van de direktie zouden kapituleren. Er zouden, anders dan de direktie wenste, géén vrijwilligers mogen worden aangeworven om de achterstand in de briefpost weg te werken. Er zou evenmin post naar andere kantoren mogen worden gebracht uit die kantoren waarvan het personeel de aktie zou willen voortzetten.

Op diezelfde 12e september stelde de *Financial Times* in een uitvoerig stuk de hamvraag. „Wie”, zo vroeg de krant zich af, „heeft eigenlijk de leiding van deze strijd. Het vakbondsbestuur of de achterban?” De krant vervolgde met erop te wijzen, dat vakbondssekretaris Alan Tuffin nooit meer dan een 24-uurs-staking had gewild en dat zijn problemen niet door zijn medebestuurders werden veroorzaakt, die even gematigd waren als hij zelf, maar door de militante achterban. Doordat de vakbondsleiders ernstig rekening moesten houden met die achterban, duurden volgens genoemde krant de onderhandelingen zo lang. De heer Tuffin moet voor de draad komen, aldus het bewuste artikel, met iets dat hij aan z'n leden kan verkopen.

Toen Tuffin meende over iets dergelijks te beschikken, bleken de leden daaromtrent toch maar weinig geestdriftig te zijn. Van de 100.000 stakers gaven er slechts 4.000 op 13 september aan de oproep tot werkhervatting gehoor. Van de 82 grote sorteercentra kwamen er slechts vijf weer in bedrijf. De overigen namen aan afwachtende houding aan. Over de inmiddels tussen bond en direktie gesloten overeenkomst moest tenslotte nog worden gestemd. Direktie Cockburn drong er bij de leiders op aan, dat ze de grootst mogelijke pressie op de afdelingen zouden uitoefenen om haar geaccepteerd te krijgen. Op dat moment bedroeg het aantal onbestelde brieven en pakjes 150 miljoen ⁴⁾. Volgens schattingen zou het nog minstens twee weken vergen om die stapel weg te werken.

Vanzelfsprekend noemde mr. Tuffin de overeenkomst die hij met de postdirektie had gesloten een succes, beter nog: een overwinning, voor de bond. Maar volgens die overeenkomst zouden de extra toeslagen voor nieuwkomers in bepaalde streken gehandhaafd blijven en was de enige toezegging die er verkregen was deze, dat er besprekingen zouden komen over een eventueel ander systeem. „Een belangrijke concessie van de bond”, zei de ptt terecht. Maar Tuffin riep triomfantelijk uit: „Ze hebben zich toch maar bereid verklaard om over een ander systeem te praten.” En wat het wegwerken van de opgehoopte post betreft: er zouden vrijwilligers mogen worden aangetrokken voor dat doel, mits dat maar gebeurde in overleg met en na verkregen toestemming van de plaatselijke vakbondsbestuurders.

Cockburn: „De eis dat de extra toeslagen niet zouden worden uitbetaald eer nader overleg had plaats gevonden heeft de bond laten vallen”

Tuffin: „Dat is nooit een voorwaarde van de bond geweest.”

Cockburn: „ en de bond heeft er ook in toegestemd, dat post van het ene kantoor naar het andere wordt gebracht, als die daar sneller kan worden afgehandeld.”

Is het verwonderlijk, dat de *Financial Times* konstateerde, dat het konflikt nauwelijks iets had opgelost en veeleer de kern van nieuwe konflikte in zich borg? Aanvankelijk werd

de strijd nog door 20.000 stakers voortgezet. Op 17 september waren het er nog 10.000, maar op 22 september gaven de laatsten in Liverpool en Coventry hun aktie op.

Hoe algemeen de ,wilde' aktie ook geweest moge zijn, enig noemenswaardig resultaat leverde het de stakers niet merkbaar op. Men zou kunnen beweren, dat ze zich door ,hun' bond hebben laten inpakken. Maar wat er zich zowel in het ptt-bedrijf en/of in de bond achter de schermen afspeelt onttrekt zich vooralsnog aan ieders waarneming.

- 1) Bij de Britse ptt en Telecom werken natuurlijk veel meer mensen. Het aantal van 140.000 betreft uitsluitend sorteerders en bestellers.
- 2) Aan de eerste landelijke poststaking in Groot-Brittannië hebben wij aandacht besteed in *Daad en Gedachte* van april 1971. In het desbetreffend artikel werd uiteengezet waarom de stakingsoproep als een ,doorgestoken kaart' moest worden beschouwd.
- 3) Alle in dit artikel gehanteerde cijfers en gegevens zijn ontleend aan Engelse dagbladen.
- 4) De cijfers over de opgehoopte poststukken zijn afkomstig van de Britse ptt, die de neiging zal hebben de gevolgen van de staking eerder te kleineren dan te vergroten. Men kan zich dus afvragen of de cijfers wel betrouwbaar zijn en of het aantal opgehoopte poststukken niet veel groter zal zijn geweest.

— 0 —

ZELFSTANDIGE STRIJD VAN VERPLEEGSTERS TEGEN FRANSE REGERING EN VAKBONDEN

Eind september, begin oktober hebben in Frankrijk de verpleegsters aktie gevoerd voor een betere beloning en betere werkomstandigheden. Ze deden dat onder een spontaan, van onderop gevormde, eigen leiding, die zich ,de koördinatie' noemde omdat zij er in minder dan geen tijd in slaagde de overal in het land ontstane lokale of regionale zelfstandige akties te koördineren. Daarmee lukte de verpleegsters iets, wat twee jaar tevoren niet gelukt was aan het spoorwegpersoneel. Weliswaar had het verspreid optreden daarvan tot gevolg, dat op een gegeven moment héél het Franse treinverkeer was lamgelegd, maar ondanks vanuit een hoofdstedelijk lokomotievendepot ondernomen pogingen kwam het niet tot een werkelijk hechte eenheid. Dat had tot gevolg, dat de vakbeweging tenslotte met succes in de strijd tussenbeide kon komen. Die kans kreeg de vakbeweging bij de verpleegsters niet.

Van het begin af aan keerde de koördinatie zich met grote beslistheid tegen de vakbond die de leiding trachtte te nemen en die er aanspraak op maakte de verpleegsters te vertegenwoordigen, te weten de bij de (bolsjewistische) CGT aangesloten bond van overheidspersoneel. Andere bonden stuitten bij dergelijke pogingen al evenzeer op een volstreekte afwijzing. De verpleegsters wensten hun eigen boontjes te doppen en daarmee brachten ze zowel de regering als de vakbeweging in verlegenheid.

Frankrijk kent twee soorten ziekenhuizen: behalve die welke door de overheid worden beheerd zijn er instellingen van partikulier karakter. Maar de lonen en arbeidsvoorwaarden van de verpleegsters in beide typen van ziekenhuizen zijn geheel gelijk. Het is ongetwijfeld die omstandigheid die het tot stand komen van de eenheid buitengewoon sterk bevordert heeft.

Omdat uiteindelijk alle Franse ziekenhuizen ressorteren onder de minister van volksgezondheid wilde de koördinatie de eisen van de verpleegsters met hem bespreken. Maar minister Claude Evin was daar aanvankelijk niet toe bereid. Onderhandelingen over lonen en arbeidsvoorwaarden, aldus zijn standpunt, dienden gevoerd te worden door de daartoe aangewezen en officiële organen van het georganiseerd overleg. Een minister sprak volgens

hem met de vakbeweging, maar niet met „het een of ander lukraak gevormde ‚wilde’ aktiekomitee”. Maar het duurde slechts kort of de minister was genoodzaakt zijn standpunt te herzien.

Op 29 september demonstreerden de verpleegsters in Parijs voor het ministerie van volksgezondheid. Ze eisten, dat de minister een delegatie van de koördinatie zou ontvangen. De minister weigerde. Daarop gaven de verpleegsters te kennen, dat ze een week later in veel groter aantal in de Parijse straten zouden terugkomen. Ze hielden woord. Ze kón den hun woord houden dank zij hun eenheid, die niet weinig bijdroeg tot hun vastberadenheid.

Op 6 oktober beleefde Parijs een schouwspel, dat herinneringen wekte aan de massale demonstraties van de Franse scholieren in december '86. Die demonstraties hadden de minister van onderwijs, Devaquet, gedwongen af te zien van bepaalde hervormingsplannen en tenslotte zelfs zijn positie ondermijnd. Nu – Frankrijk had inmiddels een ándere regering – marcheerden er maar liefst 20.000 verpleegsters in hun verpleegstersuniform over de Avenue Bréteuil. „Als je ze niet ontvangt”, zei minister-president Rocard tegen Claude Evin, „zal het je net vergaan als Devaquet”¹⁾. Evin begreep maar al te goed, dat Rocard gelijk had. De demonstratie in Parijs stond niet op zichzelf. In héél Frankrijk werd er door de verpleegsters gedemonstreerd voor de bureau's van de gezondheidszorg en voor de bureau's van het regionale bestuur. Dat was eind september al het geval en in de week die sindsdien was verstreken was de spanning voortdurend toegenomen.

Inmiddels werd er zowel op de verpleegsters als op de minister druk uitgeoefend. De vakbonden verweten Evin, wat lang geleden – in 1960 – in Nederland de vakbonden aan minister-president De Quay verweten toen deze bereid bleek met het ‚wilde’ stakingskomitee van de buschauffeurs te onderhandelen. Dat was, zeiden ze, een slag in het gezicht van de vakbeweging. De Quay krabbelde destijds terug. Minister Claude Evin kon zich een dergelijke houding niet veroorloven. De aktie van de verpleegsters was daarvoor té massaal.

„De koördinatie”, schreef het Franse dagblad *Libération* op 7 oktober j.l., „dankt haar gezag aan de straat. Het overweldigend aantal daarin verzameldé verpleegsters heeft aan de koördinatie de positie van onderhandelaar bezorgd.”

De vakbeweging bleef – tevergeefs – voet bij stuk houden. Net als sommige Franse ‚voorhoedegroepen’ noemden de bonden de aktie van de verpleegsters ‚te beperkt’. De gezondheidszorg kende naast de verpleegsters ook nog een ander soort personeel: schoonmakers, technici, bemanning van ambulancewagens, enz. Er moest volgens de bonden en volgens de genoemde groepen, onderhandeld worden met vertegenwoordigers van al die categorieën tegelijk. Volgens de ‚voorhoedegroepen’ zou dan meer kracht kunnen worden ontwikkeld. De verpleegsters wisten beter. Ze wisten dat die verschillende categorieën ook totaal verschillende belangen hebben, zeker voor wat betreft de werkomstandigheden. Ze beseften dat die verschillen een gevaar op konden leveren voor hun eenheid.

De verpleegsters bleven de aanspraken van de vakbeweging met kracht afwijzen. Ze konden weliswaar niet verhinderen dat afgevaardigden van bonden zich met hun spandoeken bij de demonstrerende verpleegsters aansloten, maar ze wisten wél te verhinderen dat zij zich aan het hoofd van de stoet opstelden en ze wisten ook te beletten dat ze zich tussen de demonstrerende verpleegsters mengden. „De demonstratie”, schreef *Libération*, „maakt een vastberaden indruk. De koördinatie loopt voorop, de bonden komen helemaal achteraan. De verpleegsters maken duidelijk dat het hun om méér te doen is dan loonsverhoging alleen. Ze willen een (nieuw) statuut waarin duidelijk hun rechten worden vastgelegd. Daarvoor zijn ze, zo maken hun spandoeken duidelijk, de straat op gegaan.

1) Het advies van Rocard aan Evin is weergegeven door Franse verslaggevers.

Maar hun eisen worden niet overgenomen door de bonden. Het is een bewijs, welk een grote kloof de verpleegsters en de bonden scheidt.”

Het genoemde Franse dagblad zag het goed en scherp. Het begreep ook uitstekend hoe moeilijk de positie van de bewindsman was. Omdat — zo zette het uiteen — de vakbeweging zich bleef verzetten tegen besluiten van de regering waarmee alleen maar aan de eisen van de verpleegsters tegemoet zou worden gekomen en de vakbeweging bleef weigeren met de koördinatie aan één tafel te gaan zitten was de minister genoodzaakt de vakbeweging voor het hoofd te stoten. Want de massale demonstratie maakte het op overtuigende wijze duidelijk, dat de bonden nu eenmaal niet representatief voor de verpleegsters waren.

Er kwam — *Libération* zag ook dat heel helder — voor de minister nog een moeilijkheid bij. De koördinatie trad veeleisender op dan doorgaans de bonden deden en hanteerde bovendien methoden die verrassender waren dan de minister ooit had meegemaakt. „De minister en z'n staf”, aldus het blad, „kennen de bonden. Die plaatsen hen niet voor verrassingen.”

Vroeg in de avond van de 6e oktober ontving minister Claud Evin de in hun verpleegstersuniform gestoken afgevaardigden van de koördinatie in zijn werkkamer. Vertegenwoordigers van de vakbeweging lieten verstek gaan. De minister, die vanwege de verstandhouding met de vakbeweging voorzichtig moest manoeuvreren, deed eerst geen concrete toezeggingen, maar kwam tenslotte met een concessie voor de dag. Hij zou ten behoeve van de verpleegsters in zijn begroting een bedrag van 1 miljard francs reserveren. De vakbeweging was boos, omdat het een concessie betrof, waartoe buiten haar om besloten werd. De koördinatie reageerde koel. Ze rekende de bewindsman voor hoe weinig de verpleegsters (gezien hun aantal) er daarmee per maand op vooruit zouden gaan. Buiten brulden de demonstranten: „We laten ons niet met een aalmoes afschepen.” Met wat de minister zo „gul” bereid was te geven zou het loon van een verpleegster met 312 francs oftewel zo'n honderd gulden per maand omhoog gaan, maar vanwege de grote werkdruk, de spanningen, de ongunstige werktijden en de nachtdiensten, wilden de verpleegsters heel wat anders. Ze wilden dat de loonsverbetering zou samenhangen met een wijziging van de arbeidsverhoudingen. Ze eisten ook beduidend meer dan waarmee de minister over de brug kwam.

In de tweede week van oktober demonstreerden de verpleegsters opnieuw in de straten van Parijs, ditmaal met meer dan 100.000. Ze maakten duidelijk, dat ze van de regering verdere stappen verlangden. In afwachting daarvan waren ze bereid om voorlopig van akties af te zien, maar de koördinatie hield zich gereed om ieder gewenst ogenblik daartoe weer op te roepen indien haar dat noodzakelijk zou schijnen. De regering van haar kant gaf te kennen, dat ze tot een herziening van het verpleegstersstatuut wel bereid was, maar dat haar daarvoor de tijd diende te worden gelaten. De koördinatie bleek haar die tijd wel te willen geven, maar liet er geen twijfel over bestaan, dat ze zich niet met een kluitje in het riet zou laten sturen. Dat dit hoogst ernstig gemeen was had minister Evin inmiddels ondervonden. Met de verpleegsters die hun eigen zaak in eigen handen hadden genomen was het kwaad kersen eten, zo was hem gebleken. De verpleegsters van hun kant hadden de kracht van zelf handelen gevoeld. De verhouding tussen hen en de overheid als hun werkgever had daarmee een ingrijpende verandering ondergaan. Het was een verandering waarmee noch de regering, noch de vakbeweging zich gelukkig en op hun gemak voelden.

EEN REEKS VAN STAKINGEN IN FRANKRIJK

De aktie van de verpleegsters, waaraan we in dit nummer aandacht hebben besteed, is niet de enige aktie in Frankrijk, die het waard is om nader te worden bekeken. Sinds enige tijd al wordt het land overspoeld door een stakingsgolf. In juni j.l. begon een staking op de scheepswerven op St. Nazaire. Van half juni tot begin augustus staakte het personeel van drukkerij Didier in de direkte omgeving van Parijs en deze staking werd gekenmerkt door verscheidene heftige incidenten. Nadat er in zusterbedrijven van dezelfde firmaver Nielingen waren aangericht en nadat er een bezetting dreigde was er sprake van een uitsluiting. De vakbonden spanden tijdens dat alles hun uiterste krachten in om — naar ze verklaarden — ‚de orde te verzekeren’.

Voorafgaand aan dat alles was er een staking bij de mijn van Gardanne in het departement van de Rhone-mondingen in Zuid-Frankrijk. Er werd gedurende vijf weken achtereen de arbeid neergelegd bij de automobielfabrieken van Chausaun in Gennevilliers en Meudon (omgeving van Parijs) en er was (in maart al) een wilde staking van treinconducteurs op het Parijse station Austerlitz.

In april werd er gestaakt bij het luchtvaartbedrijf Air Inter en in juni was er — voor de tweede maal dit jaar — een mijnwerkersstaking in Lotharingen.

Gelijk met de aktie van de verpleegsters waren er stakingsakties bij de Franse spoorwegen, bij de elektriciteitswerken en bij de luchtvaartmaatschappij Air France. Van betekenis waren bovendien in de loop van de zomer de tamelijk omvangrijke stakingen bij de SNECMA, een bedrijf dat vliegtuigmotoren fabriceert voor vrijwel alle grote vliegtuigfabrieken in de wereld.

Tenslotte noemen we een staking bij de Franse posteries, die uitbrak ná de verpleegstersstaking. In Groot-Brittannië hield tijdens de poststaking — waarover wij elders in dit nummer uitvoerig schrijven — de regering-Thatcher zich afzijdig van die staking. In Frankrijk echter wist de door zogenaamde socialisten gevormde regering de staking bij de posteries bij een aantal Parijse postkantoren en sorteercentra te breken.

Op het moment dat wij deze regels schrijven wordt in de Franse stad Lyon het openbaar vervoer door een staking getroffen.

Sommige van deze stakingen zijn door de vakbeweging uitgeroepen — om voor de hand liggende redenen — andere daarentegen zijn ‚wild’ en bij sommige akties zijn opvallend agressieve strijdvormen toegepast.

De plaatsruimte in deze decemberaflevering staat niet toe, dat we hier op belangwekkende aspecten van deze akties nader ingaan. We stellen ons voor op enkele daarvan nader terug te komen zodra de mogelijkheid zich daartoe voordoet.